

De figuren zijn het enige overblijfsel van de oude binnenafwerking van het schip. Het gaat om een restant van een oude muurschildering, ontdekt bij het volledig wegnemen van het binnenpleisterwerk na de tweede wereldoorlog. Deze muurschildering dateert uit de 15de eeuw of vroeg 16de eeuw.

7) BEKNOPTTE BIBLIOGRAFIE

- Hernalsteens, F., *L'église Saint-Etienne à Nederokkerzeel en Brabant*, Brussel 1943 (RAL, stuk 31985/1)(onuitgegeven studie).
- Lauwers, Jos, *Nederokkerzeel en zijn voormalige Priorij van List*, Tielt, 1979.
- Maegd, Christiane De, *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. 2n Vlaams Brabant Halle-Vilvoorde*, Gent, 1975.
- Verbesselt, J., *Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13de eeuw*, dl.11, Pittem, 1972.
- Wauters, Alphonse, *Histoire des environs de Bruxelles*, dl. 2, Brussel, 1855.

Bezoek zeker ook volgende website voor meer informatie:

<http://www.kampenhout.be/historisch/stefanus>

Uitgave door Heemkring Campenholt
Auteurs: Annelies. Peeters
& Gerry Croon
Kampenhout/1ste uitgave/april 2012
www.kampenhout.be/heemkring

WANDELGIDS
SINT-STEFANUSKERK
NEDEROKKERZEEL

1) BEKNOPT BEBOUWINGSGESCHIEDENIS

Volgens Jos Lauwers zou de parochie reeds omstreeks 750 hebben bestaan, gelegen binnen de dubbele bocht van de Liststraat. De St.-Stefanuskerk was oorspronkelijk een typische villakerk of domein-kerk en aan de hand van geschriften kan gesteld worden dat in de 12de eeuw het domein van Nederokkerzeel eigendom werd van de Norbertijnen van de Sint-Michielsabdij te Antwerpen.

Tijdens de 1ste fase in de 12de eeuw was de Sint-Stefanuskerk vermoedelijk een Romaans éénbeukig kerkje met een vierkant koor en aan de oostzijde een halfronde absis. Boven het koor bevond zich een vierkante koortoren uit de 13de eeuw, die in verhouding met de oorspronkelijke bedaking van het schip, laag was en deze was vermoedelijk bedekt met een piramidevormig dak.

Tussen 1300 en 1425 (2de fase) situeert men de bouw van de noordkapel aan de noordzijde van het koor. Het gewelf van de kapel met kruisriboverkluizing dateert echter uit de 17de eeuw. De kapel had oorspronkelijk een venster in mijtervorm, maar is samen met de bouw van het gewelf vervangen door twee rechthoekige vensters. In de kapel bevindt zich een unieke pre-Eyckiaanse muurschildering daterend uit 1425 die de kruisiging van Jezus op de berg Golgotha (zie ook pag. 11).

Noordzijde noordkapel

6) MUURSCHILDINGEN

In de noordkapel bevindt zich een Pre-Eyckiaanse muurschildering daterend van rond 1425. Deze fresco toont Jezus aan het kruis genageld, met links ervan de apostel Johannes die Maria ondersteunt. Tussen het kruis en Maria staat de soldaat Longinus afgebeeld die

Jezus zijn zijde doorboort met een speer. Rechts van het kruis staat de honderdman en enkele soldaten. Onderaan het kruis bevindt zich een schedel en beenderen die wijzen op vroegere kruisigingen. De tekst op de zwevende banderol is niet meer leesbaar. Een fries van

schijnplastische ronde schijven begrenst het tafereel onderaan. Bovenaan is het afgesneden door een later ingebracht gewelf.

Op iconografisch gebied is dit werk bijzonder interessant: het vertoont stilistische overeenkomsten met een Engels beeldhouwwerk (eind 13de eeuw) dat hetzelfde thema voorstelt. Dit fresco is ontdekt door pastoor De Ridder in 1935, bij het afkrabben van het *witsel*. Een eerste restauratie van dit fresco vond plaats in 1939. Links van het venster zijn twee onvolledige taferelen, waarbij links een zittende figuur bij een monumentaal gebouw en rechts vermoedelijk een knielende figuur.

In de **linkertranseptarm** zien we de muurschildering “De drie apostelen”. In deze muurschildering zijn de drie hoofden van St.-Andreas, St.-Johannes en St.-Thomas afgebeeld in nissen, gescheiden door zuiltjes.

De tenhemelopneming van Maria

Dit is het meest interessante en waardevolle schilderij van de kerk, gemaakt in de 17de eeuw (olie op houten paneel, Vlaamse school).

Mooie kleuren en tinten beheersen het werk met het meest licht in het centrum, om de glorie van Maria best te laten uitkomen. Dit werk werd volledig gerestaureerd in 1998.

Ter graflegging van Jezus (Pièta met engelen)

Deze *Pièta* dateert ook uit de 17de eeuw (olie op doek, Vlaamse school). Na de *Tenhemelopneming van Maria*, het meest interessante doek van de kerk.

Het **orgel** van de St.-Stefanuskerk is een waardevol instrument, met historische en esthetische waarde. De bouwer is Jan Wauters, een orgelmaker uit Leuven (tussen 1729 tot 1731). De orgelkast werd versierd met o.a. twee mooie houten engelen en een beeld van koning David, dat gemaakt werd door Hieronimus Convent.

Het interessante van het orgel ligt in de archaische, traditionele Vlaamse bouwwijze van Jan Wauters. Jammer genoeg, van de 10 à 12 orgels die door deze eigenlandse, uiterst bekwame auteur gemaakt werden, blijven er maar twee instrumenten over: één in As-sent (tegen Diest) en dit hier te Nederokkerzeel.

De derde bouwphase dateert van rond de 17de eeuw en hier worden de bouw van het koor, de verhoging van het koor en de bouw van de noorderbeuk met noordtransept gesitueerd.

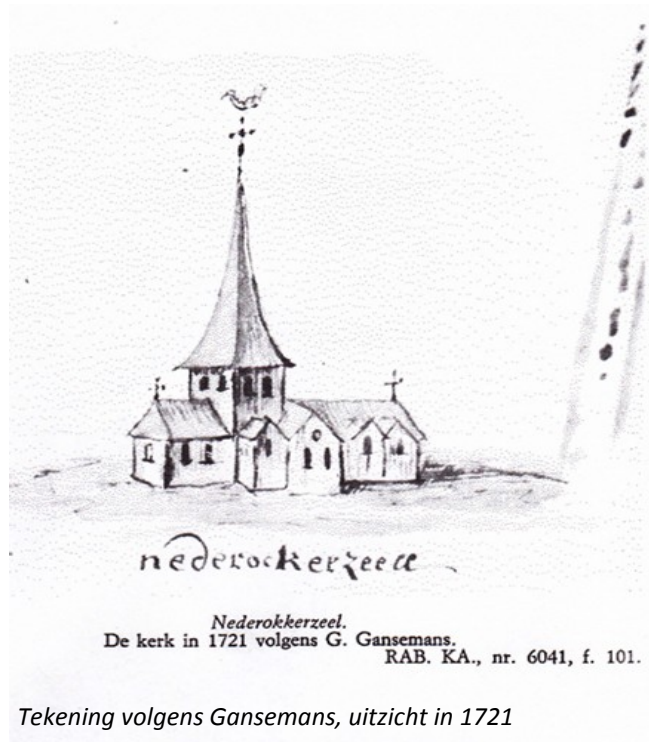

De volgende en vierde bouwphase bevindt zich in de 18de eeuw en wordt gekenmerkt door de verhoging van de toren met nieuwe spitsvormige galmgaten en de bouw van de zuidbeuk met zuidtransept. Deze nieuwe zuidbeuk en zuidtransept zijn in baksteen gebouwd. De sokkel en de zeven speklagen, evenals de hoekkettingen en de geprofileerde spitsbogen rond de ramen zijn in *brusseliaanse* witte steen.

Tijdens de vijfde en laatste bouwphase werd de sacristie gebouwd, daterend vanaf 1832.

2) DE KOORTOREN

Boven het vierkante gedeelte van het koor bevindt zich de koortoren met Romaanse kern uit de 13de eeuw. De wandgeleding bestaat uit kordonlijsten, onder meer ter hoogte van de gedichte spitsboogvensters. De bovenbouw van de toren bestaat uit scherpe spitsboogvormige galmgaten. In de zuidmuur van de toren bevindt zich bovenaan een gevelsteen met de datum ANNO 1716. De toren eindigt in een zeer slanke en hoge ingesnoerde leien naaldspits.

Tekening volgens Gansemans, uitzicht in 1721

3) NOORDBEUK-NOORDTRANSEPT

De noordgevel is aan de buitenkant gevormd door twee kapelgevels en loodrechte leien zadeldaken.

De noordzijbeuk bestaat uit twee traveeën. De zijbeuk is overwelfd met twee (pseudo)kruisribgewelven waarbij de houten constructie zichtbaar is doorheen het plaaster. Een recente herstelling in 1939 heeft het vlakke plafond vervangen door 2 gewelven in plaaster. De noordbeuk eindigt naar de noordtranseptarm met een geprofileerde spitsboog, rustend op halfzuilen met koolbladkapiteel.

De noordtranseptarm is overwelfd door een kruisribgewelf in baksteen en de ribben in witte zandsteen, met twee traveeën onder de kruisende ribben. De gewelven hebben een overdreven bolle vorm met in het midden een sluisteen en de ribben die naar deze sluit-

Hoofdaltaar

Alle bij de vergroting toegevoegde elementen waren in hout. Onderaan het schilderij van de marteldood van de H.-Stefanus bevinden zich twee medaillons die Petrus en Paulus van Tarsus voorstellen en een draaibaar tabernakel met de voorstelling van Christus die verschijnt voor de Emmaüsgangers.

De eiken **preekstoel** van rond 1641 tot 1660 is vermoedelijk afkomstig uit de Sint-Michielsabdij van Antwerpen. De trap van de preekstoel dateert uit de 19de eeuw. Hij is versierd met 5 houten beeldjes, die de vier evangelisten en Christus met hun symbolen voorstellen:

- Sint Matheus: een engel
- Sint Marcus: een leeuw
- Sint Lucas: een stier
- Sint Johannes: een arend
- Christus Zaligmaker: met wereldbol (de lerende Christus)

De preekstoel is ook versierd met 5 kolommetjes en een kroonlijst met engelenkopjes, vruchten, bladeren en wijnranken.

De doopvont

De doopvont dateert uit de 17de eeuw en bestaat uit gebeeldhouwd donkergrijs graniet, op een fijne vaasvormige voet, afsluitbaar door een geelkoperen deksel. De hoogte meet 113 cm.

De preekstoel

4) HET KOOR

Aan de oostkant bevindt zich het rijzige gotische koor met volledig opengewerkte wanden onder een scherp zadeldak dat de vroegere dichtgemetselde galmgaten afbakent. De muren rusten op een hoge sokkel en steunberen die de traveeën en driezijdige koorsluiting ritmeren. De wanden tussen de steunberen zijn opengewerkt en voorzien van volledig spitsboogvormige drielichtvensters.

Het koor bestaat uit twee traveeën en eindigt in een driezijdige absis. Het is overwelfd door een gotisch kruisribgewelf in baksteen met ribben in witsteen.

Boven de ingang van de noordkapel is een ingediepte spitsboog ingewerkt, rustend op imposten, gebouwd nadat het gewelf van het koor is verhoogd. In de zuidwand is een oculus ingebouwd die dichtgemaakt is bij de bouw van de sacristie, maar waar nog sporen te zien zijn van het maaswerk van een driepas.

In de noordoostelijke pilaar van de toren bevindt zich een polychroom tabernakel (hoogte: 54 cm, breedte: 28,5 cm), waarvan het beeldhouwde decor van een zeer grote finesse is en dus zeer artistiek oogt. De stijl bevestigt dat de toren vroeg in de 13de eeuw is opgetrokken.

5) KUNSTWERKEN

Het barokke houten **hoofdaltaar** uit 1646 staat nog grotendeels ter plaatse met het schilderij over de marteldood van de Heilige St.-Stefanus. Dit altaar werd gewijzigd in 1758.

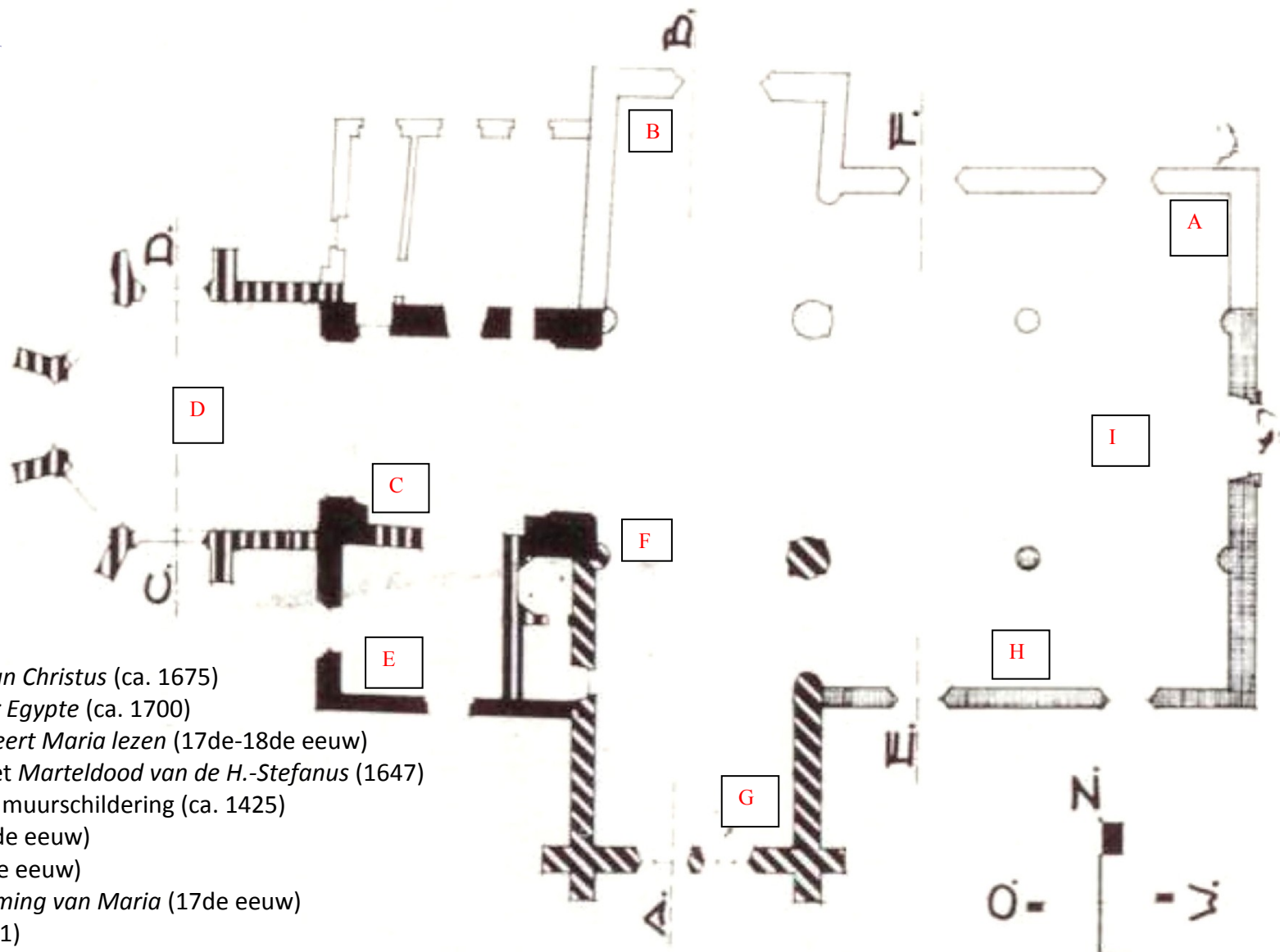

Zicht vanuit noordbeuk

De ribben, die in elkaar gevlochten zijn, rusten op aangehechte kleine zuiltjes met koolbladkapitelen, die zeer vergelijkbaar zijn met die van het koor, waarvan de sokkels opgenomen zijn in een kordonlijst langsheen de wand, ook zoals in het koor, maar in de noordwand zijn weggehakt.

De halfzuil die de twee traveeën scheidde, tegen de oostelijke muur, is verdwenen, maar men ziet nog sporen van het losmaken hiervan. Ook het kapiteel blijft er nog van over.

Grondplan Sint-Stefanuskerk van Nederokkerzeel

- A. *Graflegging van Christus* (ca. 1675)
- B. *De vlucht naar Egypte* (ca. 1700)
- C. *Heilige Anna leert Maria lezen* (17de-18de eeuw)
- D. Hoofdaltaar met *Marteldood van de H.-Stefanus* (1647)
- E. Doopkapel met muurschildering (ca. 1425)
- F. Predikstoel (17de eeuw)
- G. Doopvont (17de eeuw)
- H. *Tenhemelopneming van Maria* (17de eeuw)
- I. Orgel (1729-1731)